"गण्डकी प्रदेशको समृद्धि र सहकारी आन्दोलन"

सहकारी मार्फत आर्थिक समृद्धिका लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहको भूमिका बिषयमा गण्डकी प्रदेश स्तरीय गोष्ठी

आयोजक: भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गिरबी निवारण मन्त्रालय

डा. गिरिधारी शर्मा पौडेल

उपाध्यक्ष

प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

गण्डकी प्रदेश, पोखरा

२५ फागुन २०७७

Website: ppc.gandaki.gov.np

Email: giridharisp@gmail.com

यस प्रस्तुतिमा समाबेस भएका बिषय

- समृद्धिको परिचय
- समृद्धि प्राप्त गर्ने माध्यम
- गण्डकी प्रदेश समृद्धिका लक्ष्य
- प्रदेश समृद्धिका संबाहक र सहयोगि
- नेपाल तथा गण्डकी प्रदेशको बित्तिय बजारमा सहकारीको योगदान
- सहकारीको प्रदेश समृद्धिमा योगदान
- सहकारी क्षेत्रमा सूधार हुनुपर्ने क्षेत्र
- समृद्ध प्रदेश निर्माणमा सहकारीको भाबि कार्यदिशा

समृद्धिको परिचय

- अंग्रेजी शब्दकोषले जनताको उच्च जिबनस्तर, कार्यमा सफलता, प्रशस्त धन भएको अबस्था, उन्नत स्थिति, बित्तिय सफलता र रामो भबिस्य भएको अबस्था समृद्धि हो भनेको छ।
- अर्थशास्त्रले दिगो उच्च आर्थिक बृद्धि, बढदो नाफा र पुर्ण रोजगारी भएको अबस्थालाई समृद्धि मानेको छ।
- बाणिज्यशास्त्रले पुर्ण रोजगारी, उच्च आय र क्रयशक्ति र न्युन मुद्रास्फ्रीति भएको अबस्था लाई समृद्धि भनेको छ।
- औषधी बिज्ञानले पैसाले खरिदगर्न नसकिने जनताको आन्नद र असल स्वास्थलाई मानबजातीको धन र समृद्धि मानेको छ।
- हाम्रो पौराणीक अथर्ब बेदले कडा मेहनत गरेर प्रशस्त धन कमाउनु र दान गर्नु समृद्धि हो भनेको छ।

समृद्धिको परिचय

- बुद्धधर्मले सामुहिक आध्यात्मिकता र त्यसवाट आउने आनन्द लाई समृद्धि ठानेको छ।
- क्रिस्चियन धर्मले समृद्धि स्वास्थ, धन, सफलता र बिश्वास हो र यो आर्थिक आसिष र शारीरिकभलाइ पनि हो र परमेश्वरको इच्छा अनुसार प्राप्त हुन्छ भनेको छ।
- इस्लाम धर्मले समृद्धि परमेश्वरको उपहार हो भनेको छ।
- एउटा ब्यापारीको लागि सकारात्मक सोच र धारणाले धन, शान्ति र सुख प्राप्त गर्नु समृद्धि हो।
- असल लेखकको लागि समृद्धि सोच्ने र जिउने एक बाटो हो र यो भौतिक सुख र पैसामात्र होइन।
- एउटा राजनीतिज्ञको लागि उसका मतदाता प्रशन्न देखिनु समृद्धि हो।
- एउटा सैनिक जनरललाई उसका जवान आज्ञाकरी रहनु र आँफ्नो आर्थिक उन्नयन र पदोउन्नती हुनु समृद्धि हो।
- एउटा प्रशासकलाई उसको पदउन्नती हुनु र धन कमाउनु समृद्धि हो ।

समृद्धिको परिचय

सारमा

समृद्धि एक उन्नत अबस्था हो जहां बुद्धि र बिवेकको उच्चतम अभ्यास भएको हुन्छ, सबैलाइ रोजगार उपलब्ध हुन्छ, हरेक ब्याक्तिले आंफनो आत्मसम्मान महसुस गरेको हुन्छ र अनुसन्धानले नयां प्रबिधी सृजना गरी जनतालाइ धनी र सुखी बनाएको हुन्छ। यो कोरा कल्पना र सिद्धान्त होईन मानिसको बुद्धि, बिबेक, सृजना, कडा मेहनत, काम र उत्पादनको उपज हो ।

समृद्धिको माध्यम

नागरिकले प्राप्त गरेको ज्ञानलाई सिपमा बदल्ने, सिपलाई रोजगारमा बदल्ने, रोजगारलाई उत्पादनमा बदल्ने, उत्पादन बाट आउने लाभांस मानब कल्याण र नबप्रर्बतनमा लगाउने र उत्पादन प्रकृयालाई निरन्तर अद्याबिधक गरी परिस्कृत गर्नु समृद्धि प्राप्त गर्ने उत्तम माध्यम हो।

गण्डकी प्रदेश समृद्धिका लक्ष्य

क्रम संख्या	समृद्धिका सूचक	ईकाइ	राष्ट्रिय लक्ष्य			गण्डकी प्रदेशका लक्ष्य				स्थानीय तहका लक्ष्य
			आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २१००	आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २०८७	बि.सं २१००	
१	आर्थिक वृद्धिदर (औसत)	प्रतिशत	६.८	९.६	१०.५	७.१	१०.२	१०.५	११.०	
२	प्रतिव्यक्ति कुल आय	अ.डलर	१०४७	१५९५	१२१००	१०४३	१९५६	३७२१	१५७२९	
३	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२७.०	१९.४	९.०	२८.२	२३.७	१७.०	८.५	
४	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	१५.२	१६.७	३०.०	१४.२	२२.४	३०.०	५२.९	
५	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५७.८	६४.२	६१ .०	५७.६	५३.९	५३.०	३८.६	
६	आम्दानीमा माथिल्लो १० र तल्लो ४० प्रतिशत जनसंख्याको अनुपात (Palma Ratio)	अनुपात	१ .३	१	१	१.४	१	१	१	
७	सम्पत्तिमा आधारित जिनी गुणक (Gini Coefficient)	गुणक	०.३१	०.२९	०.२५	०.३७	०.२६	०.२३	०.२०	

गण्डकी प्रदेश समृद्धिका लक्ष्य

क्रम संख्या	समृद्धिका सूचक	ईकाइ	राष्ट्रिय लक्ष्य			गण्डकी प्रदेशका लक्ष्य				स्थानीय तहका लक्ष्य
			आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २१००	आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २०८७	बि.सं २१००	
८	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	बर्ष	६९.७	७२	८०	७१.७	७७	८०	८२	
९	मातृ मृत्युदर (प्रतिलाख जिबित जन्ममा)	संख्या	२३९	९९	२०	२३९	९९	७०	१५	
१०	पाँचबर्ष मुनिका वाल मृत्युदर (प्रतिहजार जिबित जन्ममा)	संख्या	३९	२४	८	२७	२२	१५	६	
११	शाक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	५८	९०	९८	५५.६	९५	९८	९९.५	
१२	युवा शाक्षरता दर (१५ देखि २४ वर्ष)	प्रतिशत	८५	९९	१००	८६	९९	९९.०	१००	
१३	आधारभूत तहमा (१ देखि ८ कक्षामा) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९२.३	९९.५	१००	९४.८	९९.५	९९.८	१००	
१४	श्रमशक्ति सहभागिता दर	प्रतिशत	३८.५	४८.५	७२	३५.७	५०	६०	७५	
१५	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	११.४	६	३	९	४	२	१	

गण्डकी प्रदेश समृद्धिका लक्ष्य

क्रम संख्या	समृद्धिका सूचक	ईकाइ	राष्ट्रिय लक्ष्य			गण्डकी प्रदेशका लक्ष्य				स्थानीय तहका लक्ष्य
			आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २१००	आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २०८७	बि.सं २१००	
१६	रोजगारिमा औपचारिक क्षेत्रको अंस	प्रतिशत	३६.५	५०	७०	३९.९	५५	६५	७५	
१७	राष्ट्रिय/प्रादेशिक लोकमार्ग (कालोपत्रे)	किमि	६९७९	१५०००	३३०००	९३७	३४५०	६९५०	१२९३७	
१८	दुर्त लोकमार्ग (पोखरा दुम्किवास)	किमि	७६	७६	२०००	०	०	७०	१००	
१९	रेलमार्ग	किमि	४२	२००	२२००	०	८०	१८०	२००	
२०	३० मिनेटको दुरिमा यातायातको पहुँच भएका घर परिवार	प्रतिशत	७८.९	९५	९९	८०	९६	९८	९९	
२१	बिद्युतमा पहुँच पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	९०.७	९९	१००	८२.५	१००	१००	१००	

गण्डकी प्रदेश समृद्धिका लक्ष्य

क्रम संख्या	समृद्धिका सूचक	ईकाइ	राष्ट्रिय लक्ष्य			गण्डकी प्रदेशका लक्ष्य				स्थानीय तहका लक्ष्य
			आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २१००	आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २०८७	बि.सं २१००	
२२	आधारभूत खानेपानीको पहुँच पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	९४.९	९९	१००	९१.१	१००	१००	१००	
२३	ईन्टरनेट प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	५५.४	७५	१००	४८	८०	९०	१००	
२४	जलविद्युत उत्पादन जडित क्षमता	मेगावाट	१०२०	५०००	४००००	४४८.५	१५००	६०००	९०००	
२५	प्रतिब्यक्ति विद्युत खपत	किलोवाट घण्टा	१९८	७००	३५००	१९०	७५०	१७००	३८००	
२६	कृषि उत्पादकत्व (प्रमुख बाली: धान, मकै र गहुँ)	टन हेक्टर	२.९७	४	६	२.८	४	५	६	

गण्डकी प्रदेश सुःखका लक्ष्य

क्रम संख्या	सुखका सूचक	ईकाइ	राष्ट्रिय लक्ष्य			गण्डकी प्रदेशका लक्ष्य				स्थानीय तहका लक्ष्य
			आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २१००	आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २०८७	बि.सं २१००	
१	गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	१८.७	११	१	१४.९१	७.४	२	०	
२	बहुआयमिक गरिबीमा रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	२८.६	१३	३	१४.२	७.२	२	०	
३	५ वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	२७	१५	२	२९	१७.३	१	१	
४	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५७	०.६२	०.७६	०.५९	०.६५	०.७०	०.७८	
५	आँफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८५.३	८९		८१.७	८६	९५	९५	
६	जीवनकालमा शारीरिक वा मानसिक वा यौन हिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	२६.३	१३		१६.९	१०	१	१	

गण्डकी प्रदेश सुःखका लक्ष्य

क्रम संख्या	सुखका सूचक	ईकाइ	राष्ट्रिय लक्ष्य			गण्डकी प्रदेशका लक्ष्य				स्थानीय तहका लक्ष्य
			आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २१००	आधार बर्ष २०७५/७६	बि.सं २०८०/८१	बि.सं २०८७	बि.सं २१००	
७	दर्ता भएका लैंगिक हिंसा लगायतका अपराधका घटना र अनुसन्धानको अनुपात	प्रतिशत	९६.५	१००	१००	८२.७	१००	१००	१००	
८	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	१७	६०	१००	१७	६०	८०	१००	
९	हेलो सरकारमा/हेलो मुख्यमन्त्रीमा प्राप्त उजुरीको फछ्र्योट	प्रतिशत	४८.१३	९८	९९	५३	९९	९९	९९	
१०	राष्ट्रिय परिचयपत्र प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	प्रतिशत	०	१००	१००	०	१००	१००	१००	
११	पाँच वर्षमुनिका वालवालिकको जन्म दर्ता	प्रतिशत	५६	१००	१००	६०.१	१००	१००	१००	
१२	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका घरपरिवार	प्रतिशत	४८.२	७०	१००	५६	८०	९०	१००	

गण्डकी प्रदेश समृद्धिका ७ संवाहक र ५ सहयोगिहरु

Seven key drives and five enablers of prosperity

सहकारीको संख्या

सरकारका तह	सहकारीको संख्या	प्रतिशत
संघीय सरकार	१२५	०.४१%
प्रदेश सरकार	६,००२	२०.०८%
स्थानीय सरकार	२३,७५९	७९.४९%
जम्मा	२९,८८६	१००.० %

स्रोत: सहकारी बिभाग २०७७, सहकारी झलक

सहकारीको बित्त परिचालन

बिबरण	नेपाल	गण्डकी प्रदेश
सहकारी संख्या	२९,८८६	२६७१
सदस्य संख्या	४०९२३९५	१११६६३२
प्रतक्ष्य रोजगारी	८८३०९	७६३८
सेयर लगानी रु अर्बमा	९४	२२
बचत संकलन रु अर्बमा	४७७	८६
ऋण परिचालन रु अर्बमा	४२६	८८
स्रोत: सहकारी बिभाग २०७७, सहकारी झलक		

सहकारीको बचत परिचालनमा योगदान प्रतिशतमा

बिबरण	नेपालमा	गण्डकी प्रदेशमा
बित्तिय संस्थाको संख्या (बाणिज्य बैङ्क २७ बिकास बैङ्क १९ बित्तिय संस्था २१ र लघुबित्त ७६)	१४३	४८ (२७ बाणिज्य बैङ्क, १० बिकास बैङ्क, ११ बित्तिय संस्था)
सक्रिय सहकारीको संख्या	२९८८६	२६७१
बित्तिय संस्थाको बचत परिचालन रु अर्बमा	४२८५	३३५
सहकारीको बचत परिचालन रु अर्बमा	४७७	८६
जम्मा रु अर्बमा	४७६२	४२१
बचत परिचालनमा सहकारीको अंस	१०.१%	२०.४ %

स्रोत: सहकारी बिभाग २०७७, सहकारी झलक र राष्ट्रबैकको आर्थिक सूचक प्रतिबेदन २०७७ असोज

सहकारीको ऋण परिचालनमा योगदान प्रतिशतमा

बिबरण	नेपालमा	गण्डकी प्रदेशमा
बित्तिय संस्थाको सख्या (बाणिज्य बैङ्क २७ बिकास बैङ्क १९ बित्तिय संस्था २१ र लघुबित्त ७६)	१४३	४८
सक्रिय सहकारीको संख्या	२९८८६	२६७१
बित्तिय संस्थाको ऋण परिचालन रु अर्बमा	३६६२	२७६
सहकारीको ऋण परिचालन रु अर्बमा	४२६	८८
जम्मा रु	४०८८	३६४
ऋण परिचालनमा सहकारीको अंस	१०.४%	२४ %

स्रोत: सहकारी बिभाग २०७७, सहकारी झलक र राष्ट्रबैंकको आर्थिक सूचक प्रतिबेदन २०७७ असोज

गण्डकी प्रदेशमा सहकारीको बचत तथा ऋण परिचालनमा परिवर्तन

बिबरण	आ.ब. २०७५/०७६मा	आ.ब. २०७७/०७८मा	तीन बर्षमा परिवर्तन
सहकारीको संख्या	३४५०	२६७१	-२३%
सेयर सदस्य संख्या	७४९७२२	१११६६३२	४९%
सेयर लगानी	६ अर्ब	२२ अर्ब	२७६%
बचत परिचनलन	३४ अर्ब	८६ अर्ब	१५३%
ऋण लगानी	४० अर्ब	८८ अर्ब	१२०%

स्रोत: गण्डकी प्रदेशको स्थितिपत्र २०७६ र सहकारी बिभाग २०७७, सहकारी झलक

बित्तिय संस्थाले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा गरेको लगानी

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र	कुल ऋण लगानी मध्य बित्तिय संस्थाले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्ने मौद्रिक नीतिले तोकेको प्रतिशत	तोकिएको लगानी पुर्याउनु पर्ने समय	कुल ऋण लगानी मध्य २०७७ असार मसान्त सम्म बित्तिय संस्थाले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा गरेको लगानी प्रतिशत	२०७८ शाल असार मसान्त सम्म प्रक्षेपित
कृषि	१५	सम्बत २०८० असार मसान्त सम्म	८.६६	९.६२
जलबिद्युत	१०	सम्बत २०८१ असार मसान्त सम्म	५.७४	५.६७
लघु उद्यम	१५	सम्बत २०८१ असार मसान्त सम्म	३.६१	६.२३
जम्मा	४०		१८.०१	२१.५१

स्रोत: नेपाल राष्ट्र बैंक मुख्य बित्तिय सूचकहरुको अद्याबधिक प्रतिबेदन असौज २०७७

गण्डकी प्रदेशका **बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा (क, ख र ग वर्ग) को क्षेत्रगत कर्जास्थिति पौष २०७७**

क्षेत्र	२०७७ असार	२०७७ पुस	प्रतिशत परिवर्तन	कूल कर्जाको प्रतिशत (२०७७ पुस)
कुल कृषि कर्जा	१७ अर्ब	२१ अर्ब	२८.९४	७.८४
कुल औद्यौगिक कर्जा	५८ अर्ब	५८ अर्ब	१.१३	२१.१६
कुल सेवा कर्जा	१७२ अर्ब	१९७ अर्ब	१३.६५	७१.००
जम्मा :	२४७ अर्ब	२७६ अर्ब	११.७६	१००.००

सहकारीको समृद्धिमा योगदान

- बित्तिय पंहुच कम भएका क्षेत्रमा बित्तिय पहुंच बढाउन ।
- असंगठित ब्यात्कि तथा समुहलाई संगठित गर्न ।
- एक सहकारी एक उत्पादन प्रर्बद्धन गर्न।
- प्रदेशमा उत्पादन भएका बस्तुहरुको ब्रान्डिङ्ग गरी कोसेलि घर मार्फत बिक्रि वितरण गर्न।
- अत्याबस्यक बस्तुको बिक्रि बितरण गर्न ।
- सहकारी कृषि उत्पादन प्रर्बद्धन गर्न ।
- निकासियोग्य बस्तु उत्पादन गरी व्यापार घाटा न्युन गर्न ।
- शिक्षा तथा स्वास्थ सेवा संञ्चालन गर्न ।

सहकारीको समृद्धिमा योगदान

- गरिबी निवारण गर्न ।
- दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयन गर्न।
- समाबेसी विकास गर्न ।
- महिलाको शसक्तिकरण गर्न ।
- सामुहिक कार्यवाट सामाजिक सुरक्षा गर्न ।
- आर्थिक गतिबिधिको स्थानीयकरण गर्न ।
- सास्कृतिक अन्तरघुलन बढाउन ।
- आन्तरिक पर्यटन प्रर्बधन गर्न ।

सहकारी क्षेत्रका समस्या

- उत्पादनमुलक सहकारी भन्दा बचत तथा ऋण सहकारीको बृद्धि भई सहकारीले बित्तिय संस्थासंग प्रतिसपर्धा गर्न थालेको
- सहकारीका वास्तविक क्रियासिल सदस्य भन्दा रु १०० तिरी सदस्य भएका निस्कृय सदस्य बढी रहेको ।
- सहकारीको ८० प्रतिसत भन्दा बढी लगानी ब्यापार तथा घर जग्गामा गएको।
- सहकारी ग्रामिण क्षेत्रको स्रोत शहरी क्षेत्रमा ल्याउने माध्यम भएको।
- प्रदेश अर्थतन्त्रका तीन खम्बा मध्य उत्पादनमा नलाग्दा यस क्षेत्र कमजोर भएको।

सहकारी क्षेत्रका समस्या

- बहुसदस्यता प्रणालि हाबि भएको ।
- उत्पादन श्रमिक र सहकारी क्षेत्रभित्र प्रयाप्त मात्रामा नसमेटिएको ।
- स्वनियमन प्रणालि कमजोर रहेको ।
- साधारण सभामा सहकारीका नीति नियम बारे छलफल गर्न आउनेभन्दा यातायात खर्च बुझ्न आउने सदस्य बढी हुने गरेको ।

प्रदेश समृद्धिमा सहकारीको भावि कार्यदिशा

- कमिसनमुखि अर्थतन्त्रलाई उत्पादनमुखि अर्थतन्त्रमा रुपान्तरण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने।
- ग्राहस्थ मागले नेतृत्व गरेको औद्योगिकरणमा सघाउने ।
- सहकारीको लगानी उत्पादनमूलक क्षेत्रमा बढाउदै लैजाने ।
- सहकारीले गरेका उत्पादनको प्रयोग गर्ने बानिको विकास गर्ने ।
- अबका सहकारी उत्पादनमा साझेदारी ।

धन्यवाद